

Kipuklinikan amerikkalainen perusteos

Eija Kalso

Bonica's Management of Pain, 3. painos

*John D. Loeser, Stephen H. Butler, C. Richard Chapman ja Dennis C. Turk (toim.)
Lippincott Williams & Wilkins 2001, ISBN 0-683-30462-3*

Tämä kivun amerikkalainen hakuteos on omistettu kipuklinikoiden ja myös tämän kirjan kahden ensimmäisen painoksen (1953 ja 1990) isälle John J. Bonicalle ja vaimolleen Emmalle. Kahden ensimmäisen painoksen välillä oli 47 vuotta, kolmas painos ilmestyi vain 11 vuotta edeltäjästään. Tämä aikaero kuvastaa hyvin kivun tutkimuksessa ja hoidossa tapahtunutta valtaisa kehitystä ja sen vauhtia. Kipuklinikat alkoivat syntyä Yhdysvalloissa 1950-luvulla, porttikontrolliteoria kehitettiin 1960-luvulla, opioididipeptidit innoittivat 1970-lukua ja keskushermoston plasztisuus seuraavaa vuosikymmentä. Päättyneen vuosituhannen viimeinen vuosikymmen toi molekyylibiologian geeneineen sekä keskushermoston kuvantamisen avaten kivun ymmärtämislle aivan uudet ulottuvuudet.

Kirja on kotoisin John Bonican omasta Kipuklinikasta Washingtonin yliopistosta Seattlesta. Tämä kuvastuu kirjoittajaluettelosta; suurin osa kirjoittajista on juuri tuosta laitoksesta. Kirja on vahvasti amerikkalainen, vain muutama eurooppalainen asiantuntija on joukossa mukana. Amerikkalaisia arvoja ehkä kuvastaa sekin, ettei näyttöön perustuvalla kivunhoidolle ole uhrattu yhtään lukua.

Kirjan yli 2000 sivua on pantu tällä kertaa vain kaksien kansien väliin. Sisällöllisesti kirja on jaettu viiteen osaan: Yleistä pohdintaa kivusta, Kipupotilaan tutkiminen, Yleiset kipuoireyhtymät, Anatomisten alueiden mukaan jaotellut kiputilat ja Kivun oireenmukainen hoito. Yhteensä lukuja on 110.

IASP:n (International Association for the Study of Pain) presidentin John D. Loeserin kirjoitus monialaisten kipuklinikoiden synnystä ja ke-

hityksestä on mielenkiintoista luettavaa. Kipulääkärin ja kipuklinikan kehityshistoria on länsimaisessa pääpiirteiltään samanlainen kuvastaen luonnollista vastetta uusiin ongelmiin ja haasteisiin. Rivien välistä voi päätellä, että Washingtonin kipuklinikan kehitys, jossa akuutin kivun hoidon, sairaalassa olevien kipupotilaiden ja polikliinisten toimintojen eriyttäminen ei ole ollut tyydyttävä ratkaisu. Tätä kehityshistoriaa kannattaa suomalaisten kipuanestesiologien pohtia mikäli haluamme anestesiologien olevan vahvasti mukana kivun tutkimuksessa ja hoidossa yhteistyössä muun lääketieteen kanssa.

Syövästä aiheutuvaa kipua on käsitelty kattavasti. Jäin kaipaamaan tietoa syöpäkivun mekanismeja valottavista kipumalleista. Aiheesta on viime vuosien aikana tullut muutamia hyvin jännittäviä julkaisuja. Suurin osa oleellisista asioista luetellaan, mutta varsinkin hoitomenetelmiä käsittelevä luku tarjoaa enemmän tukea luentoa kirjoittavalle kuin potilaan hoito-ongelmaan apua tarvitsevalle. Spinaalisia infuusioita käsittelevässä luvussa luetellaan kaikki mahdolliset injisoitavat aineet ja kuvataan yksityiskohtaisesti tutkimukset, joissa näitä aineita on kokeiltu. Mitään synteesiä aiheesta ei tehdä. Ketamiinia ei mainita syöpäkivun hoidossa lainkaan. Farmakologisissa perusasioissa on vanhentunutta tietoa.

Fibromyalgiasta on kirjoitettu 15 sivua. Luvussa käydään läpi kaikki mahdolliset taudin patofysiologiasta esitetyt teoriat. Hoidon osalta kerrotaan rennosti miten "minä yleensä teen". Lukijalle pannaan sanat suuhun potilaan kanssa käytävän kommunikaation ohjaamiseksi oikeille reiteille. Mitään uutta hoidon osalta ei ole, mutta sehän ei ole kirjoittajan vika. Tekstiä olisi voinut

tiivistää ottamalla kriittisempi ote lähdekirjallisuuteen. Fibromyalgiasta kiinnostuneelle tästä luvusta löytyvät tärkeimmät viitteet ja vaihtoehdot patofysiologian osalta. Luku myös kannustaa kipulääkärää viimeisessä lauseessa todetessaan, että "fibromyalgiapotilaat saattavat hyötyä hoidosta ja lääkärikin voi saada tyydytystä työstään".

Sentraalisista kiputiloista on viisas luku. Kirjoittaja on hoitanut potilaita ja sen lisäksi pohtinut ja tutkinut patofysiologisia mekanismeja. Tämän luvun jälkeen on mainiota perehtyä erinomaiseen lukuun selkäytimen stimulaatiosta. Kirjoittajat ovat tehneet merkittävää perustutkimusta aiheesta ja lisäksi heillä on vankka kliininen kokemus. Luvusta puuttuvat vain ne kontrolloidut tutkimukset, joita ei ole tehty.

Systeemisistä opioideista on kirjoitettu 27 sivua. Ensimmäiset sivut käsittelevät tosin yleisiä farmakologisia periaatteita. Kirjoittaja haluaa varmistaa, että luvun lukija kertaa perustietonsa ennen kuin alkaa pohtia opioidien käyttäytymistä elimistössä. Viitteitä on 244 ja farmakologisen lähdeaineiston etsinnässä luvusta on hyötyä. Vaikeisiin ja kliinisessä työssä oleellisiin kysymyksiin kuten milloin pitkäaikainen opioidilääkitys kannattaa alkaa, tulisiko opioidivastetta testata ja seurata, mitkä ovat opioidien pitkäaikaisvaikutukset kognitiivisiin toimintoihin, vastustuskykyyn, neuro-endokriiniseen järjestelmään jne. kirja ei anna mitään vastauksia. Erityisongelmia kuten opioidin valintaa munuaisten vajaatoiminnassa, raskaana olevalla tai huumeongelmaisella ei myöskään käsitellä. Tekstistä näkee, että kirjoittaja on farmakologi, joka ei ole todennäköisesti koskaan

tavannut potilasta. Seuraavaa painosta valmistellessa kirjoittajalle voisi suositella rupatteluhetkeä kipuklinikan lääkärin kanssa. Tämä voisi kirjoittaa top ten topics -listan kysymyksistä, joihin haluaisi vastauksen. Samaa koskee lukua tulehduskipulääkkeistä.

Kivun analysointi ja hoito pyritään perustamaan kivun mekanismiin. Tämä on perusteltua ja välttämätöntä, jos kipua hoidetaan oireenmukaisesti. Jos kausaaliset tekijät, joihin mahdollisesti vielä voidaan puuttua, tulee seuloa, on kiputilojen anatominen jaottelu myös tärkeätä. Tässä suhteessa tämä käsikirja toimii hyvin. Isot kappaleet tukevat toisiaan.

Yleisvaikutelmaksi tästä perusteoksesta jää, että siihen on ahdettu valtava määrä tietoa, joka tarjoillaan lukijalle pitkälti pureskelemattomana luettelona. Kirja on enemmän katalogi kuin viisas opastaja. Vaan kukapa ilman puhelinluetteloa pärjäisi, soittamalla oikeaan numeroon saa lisää tietoa ja loppu onkin sitten kiinni omasta kriittisyydestä ja paikallisen terveydenhuoltojärjestelmän arvoista.

Kirjan arvosteli ja FINNANESTia kiittää:

Eija Kalso, dosentti, osastonylilääkäri
Kipuklinikka
Anestesia ja tehohoito
HYKS
PL 340
00029 HUS
Sähköposti: eija.kalso@helsinki.fi